

De Westvlaamse welvaartsinstellingen

WER, GOM - West-Vlaanderen, WES

Dr. N. Vanhove, Directeur-Generaal GOM - West-Vlaanderen

1. De fazen van het ontwikkelingsbeleid

Het ontwikkelingswerk voor een streek kan in vijf fazen worden opgedeeld: de research, de conceptie, de promotie, de coördinatie en de uitvoering. Dit is een basisfilosofie die van meet af aan werd aangenomen in de Westvlaamse streekontwikkeling.

Een degelijk ontwikkelingswerk start met de analyse van de sterke en zwakke punten van een regio. Het releveren van de sterke punten geeft een competitieve voorsprong. Daarentegen heeft het uitdragen van de zwakke punten nog nooit een streek vooruit geholpen. De kennis ervan is evenwel nuttig om intern verbeteringen aan te brengen. De research kan ook indicaties opleveren inzake de sektoriële aanpak van de promotie. Vele studies van het Westvlaams Economisch Studiebureau (WES) hadden een zeer direkte weerslag op overheidsbeslissingen ten aanzien van de provincie West-Vlaanderen. Een van de meest frappante voorbeelden was de invloed van de Symarindus-studie op de uitbouw van de voorhaven van Zeebrugge.

Op basis van de studieresultaten kan de conceptie en de strategie van de streekontwikkeling worden uitgetekend door de verantwoordelijke beleidsorganismen, in casu de Raad van Beheer van de Westvlaamse Economische Raad (WER), nu GOM - West-Vlaanderen. Voorbeeld van conceptuele beslissingen waren de prioriteiten die in de jaren vijftig werden gesteld ten aanzien van de as Brugge-Kortrijk en de ruimtelijke en sociaal-ekonomische uitbouw van de Westhoek in de jaren zestig en zeventig.

Promotie van ekonomische activiteiten kan inhoudelijk zeer uiteenlopende vormen aannemen en is uiteraard onderhevig aan tal van externe ekonomische en politieke factoren. Promotie is veel meer dan het aantrekken van buitenlandse vestigingen. Het is, nu nog meer dan vroeger, het verlenen van service aan de bestaande ondernemingen en het aktiveren van de interne groeimogelijkheden. De afdelingen van de GOM - West-Vlaanderen zijn terzake een illustratie.

Van meet af aan werd de nadruk gelegd op de noodzakelijke coördinatie tussen nationale of lokale overheidsinstellingen onderling en met de partikuliere sektor. Een welvaartsorgaan kan hierbij als koördinerende spil fungeren ten einde heel wat misverstanden te vermijden.

Een vijfde faze, niet noodzakelijk de finale faze, betreft de uitvoering. Deze faze zou de participatie in ondernemingen kunnen inhouden. Gedurende enkele jaren vervulden de Vlaamse GOM's deze rol. Deze functie is thans overgenomen door de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen (GIMV). Hoe dan ook, de participatiefunctie was een marginale taak in

het geheel van het GOM-gebeuren. Veel belangrijker is de verwerving van gronden voor werkterrein en de uitrusting ervan. De WER was niet bij machte om deze functie uit te oefenen. Als vzw kon hij niet onteigenen en beschikte hij daarenboven niet over de nodige financiële middelen om industrieterreinen of bouwterreinen bouwrijp te maken. Dit is de reden waarom in 1964 de Westvlaamse Interkommunales (WIER, WIH en WITAB) werden opgericht. De interkommunale WIER richt zich in het bijzonder naar de industrieterreinen, de interkommunale WIH is hoofdzakelijk werkzaam inzake het ter beschikking stellen van bouwgronden voor woningbouw terwijl de interkommunale WITAB zich hoofdzakelijk inlaat met de opmaak van algemene en bijzondere plannen van aanleg voor de gemeenten. De bovengemeentelijke ruimtelijke ordening inzake streekplanning, gewestplanning en facetplanning werd in West-Vlaanderen door de vzw Studex verzorgd. Om dezelfde reden werd in 1960, om het structuurplan van het Kortrijkse te realiseren, de interkommunale Leiedal opgericht.

Deze basisfilosofie van streekontwikkeling verklaart dan ook in belangrijke mate de structuur van het vroegere 'huis Dijver 7' en thans de Baron Ruzettelaan nr. 33 te Assebroek-Brugge waarin de GOM - West-Vlaanderen, het WES, de WIER, de WIH, de WITAB en Studex zijn ondergebracht (zie grafiek).

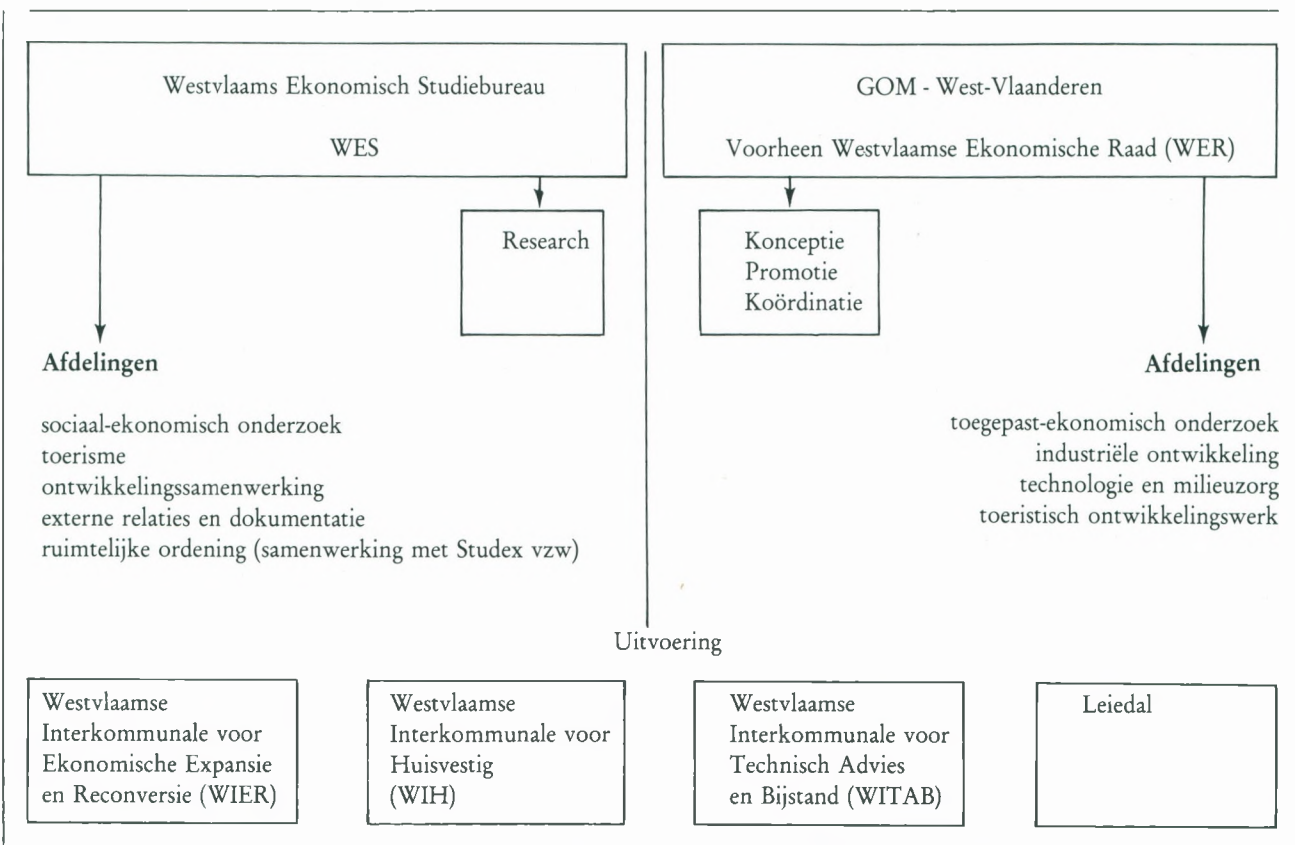
2. De oprichting van de Westvlaamse Ekonomische Raad (WER) en het Westvlaams Ekonomisch Studiebureau (WES)

Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, meer bepaald na 1948, was de ekonomische ontwikkeling in West-Vlaanderen vrij ongunstig. Het heersende pessimisme en de verslagenheid onder de nijverheids-, handels- en arbeiderskringen was te vergelijken met de atmosfeer van de jaren dertig.

De werkloosheid bedroeg meer dan 15% van de werknemersbevolking, duizenden grensarbeiders in Noord-Frankrijk hadden het moeilijk, het aantal seizoenarbeiders en de asociale pendel was bijzonder groot en jaarlijks overtrof de emigratie met 2.000 tot 4.000 de immigratie.

In deze periode van verslagenheid werden echter twee initiatieven genomen die erop waren gericht om de slechte gang van zaken in West-Vlaanderen tegen te gaan. Zij evolueerden naast mekaar — elk op zijn specifieke manier — om uit te monden in wat later de Westvlaamse Ekonomische Raad en het Westvlaams Ekonomisch Studiebureau geworden is.

Het eerste initiatief ging uit van de provincie en was gericht op onmiddellijke aktie. In oktober 1948

stelde wijlen de heer H. Smislaert, Bestendig Afgevaardigde en bevoegd over economische aangelegenheden, aan de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen voor een kommissie in het leven te roepen tot bestrijding van de werkloosheid en tot uitbreiding van de nijverheid. Dit initiatief vond onmiddellijk de steun van Baron P. van Outryve d'Ydewalle, toenmalig Gouverneur van West-Vlaanderen, wiens bekommernis om de welvaart in zijn provincie algemeen bekend was. De idee zelf was gelanceerd geworden te Roeselare door wijlen Leon Bekaert, West-Vlaanderens grootste industrieel, die door zijn verziendheid en uitzonderlijke begaafdheid als 'captain of industry' de achting genoot tot ver buiten onze landsgrenzen.

Het komitee dat later werd uitgebreid en 'Provinciale Kommissie tot Bevordering van het Bedrijfsleven in West-Vlaanderen' werd genoemd, ontving eveneens de eensgezinde steun van de gehele Provinciale Raad.

Het tweede initiatief vond zijn oorsprong te Leuven, onder een beperkte groep studenten in de economie. Inderdaad, eind 1950 ontstond te Leuven de Westvlaamse Economische Studiekring, opgericht door enkele studenten die studeerden aan het Instituut voor Economische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit¹.

Van huize uit betrokken bij het industrieel leven of gekonfronteerd met de grote nood welke uit de hoge werkloosheid, lange afstandspendel en seizoenarbeid voortspoot, namen deze jonge economen in wording zich voor gezamenlijk de problematiek van West-Vlaanderen uit te diepen en zo mogelijk statistische informatie over West-Vlaanderen te verzamelen en te verspreiden. Wijlen Professor Dr. K. Pinxten had hen voor dit soort werkelijkheids-onderzoek warm gemaakt.

In het voorjaar van 1951 werd een delegatie van de Westvlaamse Economische Studiekring ontvangen door de heer Gouverneur. Deze laatste moedigde de groep aan en drong erop aan dat de kring of één zijner leden zou deelnemen aan de eerste provinciale wedstrijd voor economische monografieën, die als onderwerp had de economische toestand van West-Vlaanderen en de te nemen maatregelen om de werkloosheid op te slopen.

Dit leidde in juli 1954 tot de publikatie van het boekwerk 'Structurele werkloosheid in West-Vlaanderen' van G. Declercq en O. Vanneste. Deze theoretische studie met een toepassing op en een analyse van de Westvlaamse economie kende een groot succes.

Na studie van een methodiek en een tactiek die moesten leiden tot een snellere oplossing van de economische problemen van West-Vlaanderen, kwam de Studiekring tot de bevinding dat naast het studie bureau, ook een ontwikkelingsorganisme moest worden opgericht waarin iedereen met gezag op het economisch vlak zich moest thuisvoelen, en helpen om gezamenlijk de economische heropstanding van West-Vlaanderen aan te pakken. Zo kwam dan de idee van de Westvlaamse Economische Raad tot stand naar het voorbeeld van de 'development councils' in Groot-Brittannië en de 'Economische Technologische Instituten' in Nederland. Het is onbetwistbaar dat de analyse van de economische toestand in West-Vlaanderen en de geschetste beleidslijnen en aangegeven oplossingen in het bovenvermeld werk: 'Structurele werkloosheid in West-Vlaanderen' de kansen tot de oprichting van een West-

(1) De Westvlaamse Economische Studiekring bestond uit de heren G. Declercq, E. Dejonghe, J. Petre, J. Vandewalle en O. Vanneste.

Huis Dijkster 7 Foto L. Van Raefelghem, Brugge

Huis Baron Ruzettelelaan 33 Foto H. Maerrens, Brugge

vlaamse Economische Raad fel hebben doen toenemen.

Eind 1953 kwam het eigenlijk voorlopig aktiekomitee tot oprichting van de Westvlaamse Economische Raad tot stand. Dit voorlopig aktiekomitee tot oprichting van de WER genoot van meet af aan de sympathie van de heer Gouverneur en van de Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen. In juli 1954 had de eerste voorbereidende vergadering plaats tot de oprichting van de WER. Hier willen wij even de zes besluiten van de vergadering memorizeren:

'1. De vergadering is van mening dat de oprichting van een Westvlaamse Economische Raad, gezien de zorgwekkende toestand waarin het economisch leven van de provincie verkeert, aan een reële en dringende noodzakelijkheid beantwoordt.

2. Zij oordeelt dat een dergelijke Raad een autonoom bestaan moet hebben, en een organisatie die er op gericht is zowel het studiewerk als de noodzakelijke aktie op een permanente wijze te verzekeren.

3. Zij oordeelt dat de financiering van de Raad, aangezien het een zaak van algemeen belang betreft, zou moeten verzekerd worden door een ruime bijdrage van de openbare overheid, en door vrijwillige bijdragen van de private sektor.

4. Zij wenst dat het voorzitterschap van de Raad aan Z. Exc. de Gouverneur der provincie zou worden aangeboden.

5. Zij drukt de hoop uit dat de Bestendige Deputatie, nu zij het vraagstuk van de medewerking en steun aan een Westvlaamse Economische Raad heeft ter hand genomen, spoedig een gunstige beslissing moge treffen.

6. Tenslotte hebben de aanwezigen aan het voorlopig Aktiekomitee gevraagd zijn aktie onverpoosd te willen voortzetten, en opdracht gegeven om, met het oog op de definitieve totstandkoming van de Economische Raad een ontwerp van statuten voor te bereiden'.

De officiële stichtingsvergadering van de WER had plaats te Brugge op 27 november 1954. Baron P. van Outryve d'Ydewalle was voorzitter van de Algemene Vergadering en wijlen de heer H. Smissaert was voorzitter van de Raad van Beheer. Deze laatste werd in 1968 opgevolgd door de heer P. Monballyu die deze funktie vervulde tot 1977. Wijlen Staatsminister A. Van Acker was de eerste gastspreker op de daaropvolgende voorlichtingsvergadering. De heer G. Declercq werd als eerste direktEUR aangesteld. Begin 1957 werd hij opgevolgd door de heer O. Vanneste, thans Gouverneur van de provincie West-Vlaanderen.

Aanvankelijk was het Westvlaams Economisch Studiebureau een onderdeel van de WER. Op initiatief van deze laatste werd eind 1959 beslist het WES als autonome instelling op te richten. De opsplitsing had vooral tot doel het WES als studie-orgaan meer opdracht-ontvankelijk te maken en de onafhankelijkheid van de researchfunktie te waarborgen, zowel in zijn analyse- als besluitvorming.

Volgens haar statuten heeft de vereniging tot doel: 'De studie van en de informatie over alle verschijnselen in verband met het economische, het sociaal-economische en sociaal-geografische leven van de provincie West-Vlaanderen in breed verband en in de ruimste betekenis. De vereniging stelt zich tevens tot doel de resultaten van deze studies te publiceren'.

'De studies en publikaties van het Westvlaams Ekono-

misch Studiebureau worden ondernomen op eigen initiatief, op verzoek van de Westvlaamse Economische Raad of op verzoek van openbare besturen, private personen, vennootschappen of instellingen'.

'De vereniging kan (sinds de statutenwijziging van 30 maart 1974) eveneens opdrachten aanvaarden buiten West-Vlaanderen'.

3. De GOM - West-Vlaanderen

In de jaren vijftig werd in vier Vlaamse provincies een Provinciale Economische Raad opgericht. Reeds in de tweede helft van de jaren zestig werd ernaar gestreefd om de regionale welvaartsorganismen te officializeren. Hierbij waren de Provinciale Economische Raden geen vragende partij, zeker niet in de provincie West-Vlaanderen.

De officialisering gebeurde uiteindelijk door de wet van 15 juli 1970 houdende de algemene organisatie van de planning en van de economische decentralizatie. In het kader van die wet werd op 20 mei 1975 de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij (GOM)-West-Vlaanderen officieel opgericht. Deze publiekrechtelijke instelling met rechtspersoonlijkheid, waartoe het initiatief volgens de wet werd genomen bij besluit van de Provincieraad van West-Vlaanderen op 28 maart 1974, werd op 1 juni 1977 operationeel en heeft in wezen de Westvlaamse Economische Raad opgevolgd en vervangen. De eerste voorzitter werd de heer P. Monballyu die in 1977 werd opgevolgd door de heer H. De fauw. Sinds eind 1985 wordt het voorzitterschap waargenomen door de heer W. Vens.

In het Vlaamse land werd geopteerd voor één GOM per provincie, omdat de provinciale gebiedsomschrijving er inzake bevolking, tewerkstelling en afstanden beantwoordt aan de criteria van een operationeel werkingsgebied van een dagelijkse regionaal-economische aktiviteit.

De structuur en de aktiviteiten van de GOM-West-Vlaanderen waren in grote lijnen dezelfde als deze van de WER. De WER was inzake samenstelling van de beheersorganismen een voorloper op de huidige structuur. De publieke sektor (provincie en gemeenten) zeten naast de private sektor. Deze laatste is paritair samengesteld inzake werkgevers en werknemers. De aktiviteiten van de GOM kunnen verder strekken dan deze van de WER. De participatiefunktie is voorzien in de wetgeving en de GOM kan gronden onteigenen, verwerven, uitrusten net zoals een interkommunale vereniging voor streekontwikkeling.

Wel dient erkend dat de Vlaamse GOM's, in tegenstelling tot de Provinciale Economische Raden, financiële werkmiddelen ontvangen — aanvankelijk nog van de nationale overheid — van de Vlaamse Gemeenschap. De Vlaamse GOM's hebben uiteraard een aantal taken te vervullen in het geheel van het Vlaams economisch beleid. Zij kunnen als operationele eenheden als het ware 'in the field' aanzienlijk bijdragen tot de verwezenlijking van een regionaal expansiebeleid, een vernieuwd industrieel beleid, een Vlaams exportbeleid, de ruimtelijke ordening, het afvalbeleid, het toeristisch beleid, enzovoort. Dit kan zowel geschieden op het vlak van de konceptie en voorbereiding, als op het vlak van de uitvoering van het beleid.

4. De afdelingen GOM-WES

In hiernavolgend schema wordt op beknopte wijze een beeld opgehangen van de voornaamste activiteiten die kaderen in de verschillende afdelingen en waarnaar boven werd verwezen.

In de loop van het nu reeds meer dan dertigjarig bestaan van de WER/GOM/WES zijn de taken niet enkel gegroeid doch liggen de aksenten in de jaren tachtig anders dan in de vorige decennia. Een ontwikkelingsorganisme moet mede evolueren met het maatschappelijk en technologisch gebeuren. Nieuwe afdelingen ont-

G O M - AFDELINGEN

Voorbeelden van activiteiten

Toegepast-ekonomisch onderzoek	kwantitatieve en kwalitatieve aspecten arbeidsmarkt; planning op middellange termijn; infrastrukturele behoeften en evaluatie; adviesvorming; ruimtelijke planning;
Industriële ontwikkeling	dienstverlening aan bestaande ondernemingen (overheidsstimuli, infrastruktureel, enz.); promotie nieuwe investeringen; bedrijfseconomische adviesfunctie; speciale exportpromoties; toeleveringsakties; bedrijvencentra; participatie niet-konkurrentiële sektor;
Technologie en milieuzorg	begeleiding ondernemingen in verband met aanvragen voor prototypesteun en voor onderzoek- en ontwikkelingswerk; technologische transfer; bevordering samenwerking met gespecialiseerde onderzoeksinstituten; bevordering biotechnologie; algemene ekologische bijstand (onder meer evaluatie en begeleiding van ekologische problemen in bestaande ondernemingen); dienstbetoon inzake 'milieuzorg' (onder meer opvolgen van aanvragen tot exploitatievergunning, afvalwaterlozingsvergunning, afvalstoffenvergunning of waterzuiveringsvergunning);
Toeristisch ontwikkelingswerk	adviesvorming; infrastrukturele begeleiding toeristische sektor; dienstbetoon aan bestaande ondernemingen;

W E S - AFDELINGEN

Sociaal-ekonomisch onderzoek	kosten-batenanalyses infrastruktuurwerken; sektoriële analyses, enz.;
Toerisme	marktstudies; motivation research; strategische planning; rendabiliteitsonderzoekingen; feasibility-studies in binnen- en buitenland;
Ontwikkelingssamenwerking	opleidingsprogramma's regionale planning; opleidingsprogramma's havenbeheer en beheer terminals; opleidingsprogramma's toerisme; sociaal-ekonomische onderzoeksopdrachten in ontwikkelingslanden;
Externe relaties en dokumentatie	dokumentatiecentrum; voorlichting van het publiek; tijdschrift West-Vlaanderen Werkt.

staan zoals Technologie en Milieuzorg, andere krijgen nieuwe taken. In de afdeling Industriële Ontwikkeling heeft het bedrijfseconomisch advies aan betekenis gewonnen. De Beleidsnota van de Vlaamse GOM's van 1981 onderstreept zeer duidelijk de nieuwe taken.

De uitstraling naar buiten bleef evenmin zonder gevolgen. Er werd eind de jaren zestig ingegaan op het verzoek van het Algemene Bestuur voor Ontwikkelingssamenwerking (ABOS) om de WER/WES-kennis inzake regionale ontwikkeling en regionale planning over te dragen aan ontwikkelingslanden. Deze nieuwe taak werd in de loop der jaren georiënteerd op Zuid-Oost-Azië. In dit licht heeft het WES binnen de bibliotheek een Asean-dokumentatieafdeling uitgebouwd.

Inzake toeristische research wist het WES een internationale faam op te bouwen. Het WES neemt trouwens sinds de oprichting in 1965 het sekretariaat waar van het Internationaal Tourist Research Centre, een associatie van experts en instituten uit Europa en Noord-Amerika, gespecialiseerd in de toeristische research.

Inzake de opgesomde activiteiten is de taak van de ruimtelijke ordening weinig of niet aan bod gekomen. De wetgever verleende aan de GOM's het recht van voorstel ten aanzien van de privé-sektor en van de overheid voor sturing en voor coördinatie van de ruimtelijke ordening.

De streekplannen en later de gewestplannen die betrekking hebben op West-Vlaanderen zijn evenwel niet voorbereid geworden in de schoot van de WER. Voor wat het survey-gedeelte betreft was het WES ingeschakeld. De eigenlijke ruimtelijke ordening geschiedde door de in 1964 opgerichte vereniging 'Studiebureau voor Ruimtelijke Ordening en Expansie' (verkort Studex).

Deze vereniging had tot doel: 'de studie van de bestemming en uitrusting, en de informatie over alle verschijnselen die verband houden met de aanwending door de mensengroepen van de grond in de ruimste betekenis; de vereniging stelt zich tevens tot doel opdrachten te aanvaarden en uit te voeren die verband houden met voorstudie en planning van ruimtelijke ordening, stedenbouwkundige uitrusting, huisvesting en ontwikkeling'.

Ir. J.M.L. Demeyere, ingenieur-architect A. De Vos en architect-stedenbouwkundige Prof. R. Soetewey behoorden mede tot de oprichters. Ir. J.M.L. Demeyere, als grote bezieler van de ruimtelijke ordening in en ver buiten West-Vlaanderen, nam het voorzitterschap waar. Het WES verleende in de periode waarin Studex actief was, in hoge mate de logistieke steun. In 1968 verscheen het 'Richtplan voor de ruimtelijke ordening en ontwikkeling van de Westvlaamse gemeenten', in opdracht van het Ministerie van Openbare Werken. Hierin werd het basisstramien bepaald van de ontwikkeling en ordening in West-Vlaanderen. De algemene richtlijnen inzake ruimtelijke ordening vonden hun toepassing in de nadien uitgewerkte gewestplannen. Het WES verleende een belangrijke inbreng op het vlak van de omschrijving van de sociaal-economische behoeften (behoefte aan bedrijventerreinen, woningbouw, toeristische voorzieningen en andere).

5. Besluit

In de naoorlogse periode heeft de provincie West-Vlaanderen op economisch vlak een grondige gedaanteverandering ondergaan. Hierop werd in het vorig nummer van West-Vlaanderen Werkt, in het dossier 'Regionale Economie', uitvoerig gewezen in de bijdrage van Dr. J. Theys. Het zou vermetel zijn dit toe te schrijven aan de rol van de WER/GOM-WES. Tal van factoren hebben hiertoe bijgedragen. De aanwezigheid en de werking van een welvaartsorganisme in de provincie en ten voordele van de provincie heeft echter mogelijkheden en kansen gecreëerd die anders niet zouden zijn benut geworden. De WER/GOM heeft onder meer de functie van een katalysator die uit de gegeven omstandigheden het maximale nut voor West-Vlaanderen moet realiseren. In de hiervoor geciteerde Beleidsnota van de Vlaamse GOM's wordt verwezen naar de rol van de Provinciale Economische Raden. Door een objectieve en wetenschappelijk verantwoorde studie van de regionaal-economische problemen, door een brede informatie van de beleidsinstanties en de publieke opinie, door een systematische planning van de uitbouw van de infrastructuur en van een net van industrieterreinen, door talloze démarches bij de centrale besturen, door een ruime en systematische industriële promotie in binnen- en buitenland, door een actieve coördinatie ter oplossing van de talloze praktische problemen bij de vestiging van honderden nieuwe industriële bedrijven, lagen zij mede aan de basis van de snelle economische expansie in Vlaanderen.

De Provinciale Economische Raden konden al deze taken met succes uitvoeren, dank zij een grondige kennis van hun regio en een uitstekende vertrouwensrelatie met provinciale en gemeentelijke overheden, met het bedrijfsleven en met de sociaal-economische groeperingen.

De provinciale overheid van West-Vlaanderen heeft niet alleen de grote verdienste actief meegewerkt te hebben bij de oprichting van de WER-WES, doch heeft de WER/GOM-WES voortdurend moreel en financieel gesteund. Door haar beleid terzake heeft de provinciale overheid op een zeer directe wijze bijgedragen tot de economische gedaantewisseling van West-Vlaanderen in de naoorlogse periode.

De WER/GOM-WES hadden hun welvaartsbijdrage niet kunnen leveren zonder de nodige autonomie en een positionering op het intermediaire vlak. In het licht van 'Provincies - nieuwe stijl' zoals dit wordt omschreven door R. Maes en F. Delmartino in hun recente publikatie 'Provincies tussen gisteren en morgen' wordt de rol van de GOM's vooral gezien als 'geëigende planning-, coördinatie- en ondersteuningsorganismen op het intermediaire vlak'. In ruimer verband kan men stellen dat het betrekken van de Vlaamse GOM's in het geheel van het economisch gebeuren zal bijdragen tot het vermijden van een nieuwe centralisatie op het Vlaamse vlak. Aanwezigheid van een economisch ontwikkelingsorganisme in de regio's is niet enkel een instrument van regionale politiek doch vooral een wijze van strategische aanpak van regionale ontwikkeling.